

V Bruselu dne 2.4.2014
COM(2014) 209 final

**SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU
HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ**

Zpráva o uplatňování rámce EU pro vnitrostátní strategie integrace Romů

{SWD(2014) 121 final}

1. Úvod

Rámec EU pro vnitrostátní strategie integrace Romů do roku 2020¹, který byl přijat v dubnu 2011, přinesl změnu přístupu k začleňování Romů: poprvé byl vypracován komplexní a o důkazy se opírající rámec s jasnou vazbou na strategii Evropa 2020. Rámec EU je určen všem členským státům, musí však být přizpůsobován jednotlivým vnitrostátním situacím.

Hlavy států a předsedové vlád členských států EU rámec EU² schválili, a v důsledku toho členské státy začaly poprvé koordinovat své úsilí o odstranění rozdílů mezi Romy a neromskou populací v přístupu ke vzdělání, zaměstnanosti, zdravotní péči a bydlení. Komise zavedla mechanismus ročního podávání zpráv Evropskému parlamentu a Radě s cílem posuzovat dosažený pokrok do roku 2020. Současně také zřídila struktury, které mají být nápomocny členským státům v jejich úsilí, konkrétně síť národních kontaktních míst pro Romy, v jejímž rámci se uskutečňují pravidelná setkání národních kontaktních míst pro Romy ze všech 28 členských států, jakož i interní pracovní skupinu Komise pro integraci Romů, které předsedá Generální ředitelství pro spravedlnost (a místopředsednickou funkci zastává Generální ředitelství pro zaměstnanost, sociální věci a sociální začleňování) a v níž se s cílem zabezpečovat soudržnost a jednotnost scházejí vedoucí představitelé Generálního sekretariátu Komise i různých generálních ředitelství, včetně generálních ředitelství odpovědných za regionální a městskou politiku, vzdělávání a kulturu, zemědělství a rozvoj venkova, zdraví a spotřebitele, rozšiřování, vnitřní věci, statistiku, rozpočet, komunikaci, a představitelé Agentury Evropské unie pro základní práva (FRA).

Tato zpráva je prvním dokumentem, který hodnotí pokrok dosažený ve čtyřech hlavních oblastech, tedy v oblasti vzdělání, zaměstnanosti, zdravotní péče a bydlení, jakož i v oblastech boje proti diskriminaci a využití financování. Zpráva hodnotí i pokrok dosažený na úrovni EU.

2. POKROK NA ÚROVNI EU

2.1. Začleňování problematiky integrace Romů do politiky a financování

Velikost a situace romské populace se v jednotlivých členských státech liší. Kromě toho integrace nově přichozích romských komunit v některých členských státech vyvolává nové problémy, které je třeba řešit. V souladu s rámcem EU všechny členské státy³ vypracovaly své vlastní strategie integrace Romů⁴ přizpůsobené potřebám romské populace v dané zemi. Vzhledem k tomu, že mnoho Romů se potýká s chudobou a sociálním vyloučením, propojila Komise integraci Romů se svou širší agendou pro růst, strategií Evropa 2020. V evropském semestru vydala

¹ KOM(2011) 173 v konečném znění, Úř. věst. L 76/68, 22.3.2011

² *Závěry Evropské rady* EUCO 23/11 ze dne 23. a 24. června 2011 navazující na dokument Rady pro zaměstnanost, sociální politiku, zdravotnictví a ochranu spotřebitele (EPSCO) *Závěry Rady o rámci EU pro vnitrostátní strategie integrace Romů do roku 2020*, 106665/11 ze dne 19. května 2011.

³ Malta nepřijala vnitrostátní strategii integrace Romů, neboť prohlásila, že na jejím území se nenachází významná romská populace. Pokud však taková situace nastane, bude se Malta otázkou integrace Romů zabývat.

⁴ V tomto sdělení výraz „strategie“ zahrnuje integrované soubory politických opatření a strategií.

Evropská rada doporučení pro jednotlivé země⁵ týkající se integrace Romů v členských státech s početnou romskou populací. Kromě toho Komise navrhla a Rada přijala dosud první právní nástroj zaměřený na Romy, doporučení Rady o účinných opatřeních v oblasti integrace Romů v členských státech⁶. Toto doporučení určuje konkrétní opatření včetně pozitivní činnosti na zlepšení situace Romů.

Pracovní skupina Komise pro integraci Romů zajišťuje, aby byly řešeny všechny aspekty integrace Romů, zejména prostřednictvím využití různých fondů EU. Nový víceletý finanční rámec na období 2014–2020⁷ usnadňuje použití fondů EU pro integraci Romů. Nařízení o společných ustanoveních pro všechny evropské strukturální a investiční fondy⁸ (ESI) umožňuje kombinovat různé fondy EU pro působení ve čtyřech klíčových oblastech politiky rámce EU. Hlavními relevantními fondy pro oblast integrace Romů jsou Evropský sociální fond (ESF), Evropský fond pro regionální rozvoj (EFRR) a Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EZFRV). Finanční nařízení⁹ stanoví, že nejméně 23,1 % rozpočtu politiky soudržnosti bude vyhrazeno pro investice do lidí (prostřednictvím Evropského sociálního fondu), přičemž nejméně 20 % této částky bude v každém členském státě vyčleněno na boj proti chudobě a sociálnímu vyloučení. Dále také nová nařízení upravující výdaje z fondů EU nyní obsahují zdokonalené mechanismy monitorování a hodnocení s cílem získat přesnější informace o tom, zda strukturální fondy splňují vymezené cíle v oblasti začleňování Romů.

Komise rovněž vydala Evropský kodex chování pro partnerskou spolupráci¹⁰, který se zabývá všemi ESI fondy a uvádí podrobná kritéria pro organizování partnerství, plánování, provádění a následné kontroly programů. Kromě toho nařízení o Evropském sociálním fondu (ESF)¹¹ vyžaduje, aby byla přiměřená částka financování z ESF použita v méně rozvinutých a přechodových regionech s cílem posílit kapacitu sociálních partnerů a nevládních organizací při provádění programů.

⁵ V roce 2013 Evropská rada vydala doporučení pro jednotlivé země týkající se začleňování Romů, která byla určena Bulharsku, České republice, Maďarsku, Slovensku a Rumunsku. Tato doporučení se zabývají prováděním vnitrostátních strategií integrace Romů v rámci horizontálních politik, i konkrétním vývojem v oblasti vzdělávání a zaměstnanosti Romů.

⁶ Doporučení Rady o účinných opatřeních v oblasti integrace Romů v členských státech, ze dne 9. prosince 2013, Úř. věst. C 378, 14.12.2013, s. 1.

⁷ Nařízení Rady, kterým se stanoví víceletý finanční rámec na období 2014–2020. Nařízení Rady č. 1311/2013 ze dne 2. prosince 2013. Úř. věst. L 347/884, 20.12.2013

⁸ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1303/2013 ze dne 17. prosince 2013 o společných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu, Fondu soudržnosti, Evropském zemědělském fondu pro rozvoj venkova a Evropském námořním a rybářském fondu, o obecných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu, Fondu soudržnosti a Evropském námořním a rybářském fondu a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1083/2006. Úř. věst. L 347, 20.12.2013

⁹ Včetně nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1304/2013 ze dne 17. prosince 2013 o Evropském sociálním fondu a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1081/2006. Úř. věst. L 347, 20.12.2013

¹⁰ Nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) ze dne 7. ledna 2014 o evropském kodexu chování pro partnerskou spolupráci v rámci evropských strukturálních a investičních fondů; C(2013) 9651.

¹¹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1304/2013 ze dne 17. prosince 2013 o Evropském sociálním fondu a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1081/2006. Úř. věst. L 347, 20.12.2013

A v neposlední řadě Rada na základě návrhu Komise přijala doporučení o zřízení záruky pro mladé lidi¹² a členské státy byly zvláště vyzvány, aby Romy považovaly za klíčovou cílovou skupinu, a to úměrně k velikosti a situaci jejich romské populace.

2.2. Úzká spolupráce se všemi zúčastněnými stranami

Komise nastolila trvalý dialog s členskými státy prostřednictvím sítě 28 národních kontaktních míst pro Romy. Tato síť představuje důležitý krok k podpoře koordinace a provádění strategií a opatření v terénu. Členskými státům také umožňuje sdílet s Komisí zkušenosti a odborné znalosti a podporuje nadnárodní spolupráci a výměnu správných postupů.

Kromě toho se schůze evropské platformy pro začleňování Romů rozvinuly do podoby fóra pro diskusi a výměnu zkušeností mezi Komisí, členskými státy, mezinárodními organizacemi, zeměmi procesu rozšíření EU, a občanskou společností. Komise bude ve spolupráci se všemi zúčastněnými stranami dále uvažovat, jak zvýšit účinnost tohoto fóra a co nejlépe přispět k formování evropských politik v oblasti integrace Romů.

Aby podpořila efektivní provádění vnitrostátních strategií integrace Romů na místní a regionální úrovni, účastní se Komise koalice mezinárodních organizací¹³. V této koalici Komise spojila síly s Radou Evropy s cílem posílit kapacitu místních orgánů připravovat, financovat a provádět místní strategie integrace Romů, a to nejprve zlepšováním místní správy¹⁴ a komunitní účasti prostřednictvím mediace¹⁵.

3. POKROK V ČLENSKÝCH STÁTECH – POSOUZENÍ PROVEDENÉ KOMISÍ

Tři roky po přijetí rámce EU začíná být ve většině členských států zjevný určitý, ačkoli zatím pomalý, pokrok. Tato zpráva zkoumá zejména to, jaká opatření byla zavedena, zda byly dodrženy pokyny uvedené v předešlých zprávách Komise o pokroku a zda existuje skutečný dopad v praxi. Průvodní pracovní dokument útvarů Komise obsahuje podrobný přehled podle členských států a první posouzení chorvatské vnitrostátní strategie integrace Romů, která byla předložena po přistoupení Chorvatska k EU dne 1. července 2013.

Posouzení využívá především informace od členských států získané prostřednictvím národních kontaktních míst pro Romy, od občanské společnosti a od Evropské sítě nezávislých odborníků pro oblast sociálního začleňování. Výchozím bodem, od něhož je pokrok měřen, je průzkum situace v terénu provedený Agenturou EU pro základní práva v roce 2011.

¹² Doporučení Rady ze dne 26. dubna 2013 o zavedení záruk pro mladé lidi, Úř. věst. C 120, 26.4.2013, s.1.

¹³ Sdružuje organizace jako Rada Evropy, Rozvojová banka Rady Evropy, Světová banka, Organizace spojených národů, UNICEF, Agentura EU pro základní práva (FRA) a nadace Open Society Foundations.

¹⁴ Cílem projektu ROMACT zahájeného v říjnu 2013 ve zhruba 40 obcích v 5 členských státech je vybudovat politickou vůli a trvalou politickou angažovanost na místní úrovni v oblasti posilování demokratické účasti a posilování pravomocí místních romských komunit, s ohledem na pomoc při přípravě a provádění projektů s podporou fondů EU a vnitrostátních fondů.

¹⁵ Program ROMED, který je financován prostřednictvím programu celoživotního učení a byl zahájen v roce 2011, dosud vyškolil téměř 1 300 mediátorů v oblasti školství, kultury a zdravotnictví. Pro období 2013–2014 se mediace zaměřuje na navazování kontaktů s místními orgány (obce, školy atd.).

3.1. Vzdělávání

Komise vyzývá prostřednictvím rámce EU členské státy, aby zajistily přinejmenším dokončení základní školní docházky, rozšířily přístup ke kvalitnímu předškolnímu vzdělávání a péči, zajistily, aby romské děti nebyly vystaveny diskriminaci nebo segregaci, a aby snížily počet žáků, kteří předčasně ukončují školní docházku. Členské státy byly také vyzvány, aby romskou mládež povzbuzovaly ke studiu na středních a vysokých školách.

Posouzení provedené Komisí ukazuje, že členské státy přijaly sérii konkrétních opatření, které v praxi přinesly výsledky. Zprávy například prokazují jasně pozitivní obecný trend v oblasti přístupu k předškolnímu vzdělávání a péči.

Dosažení změny v širším měřítku však vyžaduje daleko větší úsilí. Nejzávažnější problémy stanovené rámcem EU jsou nadále relevantní a vyžadují další trvalé úsilí. Aby bylo dosaženo významného pokroku, měly by být běžné systémy vzdělávání inkluzivnější a více přizpůsobené potřebám romských žáků.

Přetrvávající segregace romských dětí ve zvláštních školách nebo třídách¹⁶ představuje stále zásadní problém, který nemá jednoduchá a jasná řešení. Odstranění segregace vyžaduje politický závazek, čas, pečlivou přípravu a plány provádění, které zohlední místní okolnosti. Opatření nepřímá vedoucí k segregaci by měla být systematicky odstraňována. Nejvíce dotčené členské státy (např. Česká republika, Slovensko, Maďarsko, Rumunsko, Bulharsko a Řecko) budou muset zavést důraznější opatření, aby tento stav ukončily a zvrátily pomocí kvalitního, přístupného a inkluzivního běžného systému vzdělávání.

Význam přístupu ke kvalitnímu předškolnímu vzdělávání a péči je nyní obecně uznáván. V několika členských státech byla zavedena i série legislativních opatření (např. povinná předškolní docházka, peněžní pobídky). Některé členské státy byly schopny vykázat jasně pozitivní výsledky. Například ve Finsku se během deseti let účast romských dětí na předškolním vzdělávání zvýšila z 2 % na 60 %. Totéž platí pro Maďarsko, kde je počet romských dětí přijatých do předškolního vzdělávání vysoký (79 %) a pravděpodobně se bude ještě zvyšovat, protože nový zákon o veřejném vzdělávání snižuje věk zahájení povinné docházky do předškolních vzdělávacích zařízení na 3 roky. Na druhé straně v některých členských státech jsou realizovaná opatření stále nedostatečná (např. Slovensko), nebo dokonce vůbec neexistují (např. Řecko).

Také snižování počtu romských žáků předčasně ukončujících školní docházku vyžaduje další úsilí, včetně mimoškolních činností a úzké spolupráce s rodinami. Situace dětí nelegálně pobývajících na území státu může být ještě horší, neboť zápisu dětí k základnímu vzdělávání může bránit neexistence požadovaných úředních dokladů, například platného povolení k pobytu nebo lékařských záznamů. Zpráva

¹⁶ Segregace v běžných školách navštěvovaných Romy: SK: 58 %, HU: 45 %, EL: 35 %, CZ: 33 %, BG: 29 %, RO: 26 %, FR: 24 %, ES: 10 %, IT: 8 %, PT: 7 %, PL: 3 %; segregace ve zvláštních školách: romské děti navštěvující zvláštní školy s převahou Romů: CZ: 23 %, SK: 20 %, FR: 18 %, BG: 18 %, atd. Zdroj: Agentura EU pro lidská práva, *Education: The situation of Roma in 11 EU Member States (Vzdělávání: Situace Romů v jedenácti členských státech EU)*. Průzkum romské populace – Zaměřeno na údaje (bude zveřejněno v roce 2014).

francouzského veřejného ochránce práv¹⁷ uvedla řadu případů, kdy místní orgány z uvedených důvodů bránily přístupu romských dětí k základnímu vzdělávání. Kromě toho časté stěhování rodin Romů a Travellerů vede k přerušování školní docházky, což má za následek mezery v učivu a vysokou míru nedokončení školní docházky.

Posouzení provedené Komisí potvrzuje, že trvalé úsilí může přinést významnou změnu situace Romů v oblasti vzdělávání. Například během tří let (2010–2013) snížil bulharský vzdělávací projekt o téměř 80 % počet dětí, které předčasně ukončily školní docházku. Existují i další osvědčené postupy, jako je celodenní školní vyučování v Bulharsku a na Slovensku nebo činnosti po školním vyučování určené zvláště znevýhodněným dětem v Maďarsku, využití mediátorů ve Finsku, začleňování romské kultury do školních osnov na Slovensku a v Maďarsku, poskytování jazykové podpory v Bulharsku a ve Francii, zajišťování dvojjazyčného vzdělávání (v romštině a rumunštině), příprava učitelů romského jazyka v Rumunsku a odborná příprava učitelů na Slovensku, v Maďarsku a Bulharsku. Pozitivním je kromě toho také rozšíření vzdělávacích projektů na děti, jejichž rodiny se stěhují z jednoho členského státu do jiného.

Stávající postupy však mají poměrně omezenou oblast působnosti a hlavním problémem je nadále rozšiřování těchto iniciativ a zajištění dlouhodobého financování. Je třeba dalšího úsilí, pokud jde o vzdělávání učitelů a zavádění inkluzivních metodik výuky, zohledňujících individuální potřeby v oblasti učení. Systematičtější využívání romských pedagogických asistentů a mediátorů a větší spolupráce s místními komunitami a rodiči by zlepšily přístup romských dětí k běžnému kvalitnímu vzdělávání. Je třeba zajistit soulad obecných politik s cíli stanovenými ve vnitrostátních strategiích integrace Romů (např. v Maďarsku).

V oblasti vzdělávání nad rámec povinné školní docházky jsou rozdíly v účasti romských a neromských studentů na studiu ještě větší. Tato skutečnost mimořádně škodí integraci Romů a vede k rozdílům na trhu práce, protože nedostatek odborných dovedností a kvalifikace brání dospělým Romům v přístupu ke kvalitnímu zaměstnání. Existuje několik málo systémových opatření, která podporují účast romské mládeže na dalším vzdělávání nebo pomáhají romským studentům vrátit se do systému vzdělávání poté, co jej opustili. Ačkoli v Polsku, Finsku a Švédsku byla zavedena opatření s cílem zvýšit počet studentů, kteří ukončí střední a vysokoškolské vzdělání, a posílit odborné vzdělávání a přípravu dospělých Romů, ve většině členských států jsou podobná opatření spíše sporadická a spočívají zejména ve stipendiích pro nadané studenty. Pokud jde o mládež, důležité nástroje k rozvoji dovedností a zvýšení zaměstnatelnosti mladých lidí existují také v oblasti neformálního a informálního učení.¹⁸

Příklady v oblasti vzdělávání

¹⁷ Le Défenseur des Droits, *Bilan d'application de la circulaire interministérielle du 26 août 2012 relative à l'anticipation et à l'accompagnement des opérations d'évacuation des campements illicites août 2012 – mai 2013* (červen 2013).

¹⁸ Doporučení Rady ze dne 20. prosince 2012 o uznávání neformálního a informálního učení v oblasti evropské mládeže (Úř. věst. C 398/1, 22.12.2012) povzbuzuje využívání nástrojů k uznávání dovedností a kvalifikací získaných v rámci těchto druhů učení.

Bulharsko a Maďarsko – v Bulharsku byla zavedena dvouletá **povinná předškolní docházka**; v Maďarsku bude povinná předškolní docházka od věku tří let zavedena počínaje školním rokem 2014–2015. Toto začleňující opatření je slibné, pokud jde o přípravu romských dětí na základní vzdělávání, k dosažení dlouhodobých výsledků jsou však nutné dostatečné kapacity a kvalitní personální zajištění.

Dánsko – projekt „**Hold On Tight Caravan**“, jehož správu zajišťuje ministerstvo školství, se snaží získat více mladých lidí z prostředí etnických menšin k tomu, aby zahájili a dokončili program odborného vzdělávání a přípravy. Iniciativu ve školách řídí koordinátoři, kteří zajišťují individuální přístup ke každému mladému člověku, kterému hrozí neúspěch ve škole nebo předčasné ukončení studia. Projekt je realizován v celém Dánsku. Od jeho zahájení v roce 2009 se celková míra předčasného ukončení studia a odborné přípravy snížila z 20 % na méně než 15 % a rozdíl oproti studentům dánského původu se zmenšil. Příspěvek ESF pro „Hold On Tight Caravan“ v letech 2009–2013 činil 3 214 000 EUR.

Rumunsko – pokračuje **program pozitivní akce pro Romy ve vysokoškolském vzdělávání**. Tyto obecné programy nabízejí vyhrazená místa pro přijetí Romů na státní vysoké školy (v akademickém roce 2010/11 bylo poskytnuto 555 míst a v roce 2012/13 bylo vyhrazeno 564 míst).

Švédsko – **Asociace pro vzdělávání dospělých v Göteborgu** (Studieförbundet Vuxenskolan i Göteborg) nabízí výuku pro Romy, kteří nedokončili základní nebo střední vzdělání.

Přestože bylo dosaženo pokroku, zejména pokud jde o přístup k předškolnímu vzdělávání a péči, snížit znevýhodnění Romů v oblasti vzdělávání vyžaduje ještě daleko větší snahu. Pro členské státy s významnou romskou populací by měl být prioritou boj proti segregaci, předčasnému ukončování školní docházky a dosažení větší inkluzivnosti běžných vzdělávacích systémů. Jasným cílem obecných i cílených opatření by mělo být umožnit romské mládeži získat dovednosti a kvalifikace využitelné na trhu, přinejmenším na úrovni středního vzdělání, a zajistit celoživotní učení pro romské dospělé. Kromě toho by měla být zachována a rozšířena pozitivní opatření zaměřená na zvýšení dosaženého vzdělání Romů, aby mohli mladí Romové získat odbornou kvalifikaci.

3.2. Zaměstnanost

Pokud jde o odstranění rozdílu v zaměstnanosti mezi romskou a neromskou populací rámcem EU vyzývá členské státy, aby zajistily nediskriminační přístup Romů na otevřený trh práce, k samostatně výdělečné činnosti a mikroúvěrům a k odborné přípravě. Členské státy byly vybidnuty, aby vedle cíleného a individuálně zaměřeného poradenství a mediace pro romské uchazeče o zaměstnání zajistily i efektivní rovný přístup Romů k běžným veřejným službám zaměstnanosti a aby podpořily zaměstnávání kvalifikovaných romských úředníků.

Ačkoli v členských státech existuje několik slibných iniciativ, očekávaného dopadu dosud nebylo dosaženo. Viditelného zlepšení účasti na vzdělávání a dosahovaného vzdělání se nepodařilo využít ke zlepšení vyhlídek Romů v oblasti zaměstnanosti¹⁹.

¹⁹ Agentura EU pro základní práva, *Poverty and Employment: The situation of Roma in 11 EU Member States (Chudoba a zaměstnanost: Situace Romů v jedenácti členských státech EU). Průzkum romské populace – Zaměřeno na údaje (bude zveřejněno v roce 2014).*

V některých případech se situace v oblasti zaměstnanosti Romů dokonce zhoršila, ačkoli částečně i kvůli obecnému nárůstu nezaměstnanosti v několika členských státech EU za posledních několik let. Touto situací byli postiženi především Romové, a ještě větší míře romské ženy²⁰, neboť jim často chybí dovednosti a kvalifikace uplatnitelné na trhu. Kromě toho jsou šance Romů na trhu práce omezeny přímou a nepřímou diskriminací²¹. Pokrok v této náročné situaci vyžaduje rozhodné kroky a investice členských států do lidského kapitálu, například opatření zajišťující rovný přístup k sociálním službám a zajišťování programů individuálně zaměřeného poradenství a zaměstnanosti. Potenciál tvorby pracovních míst pro Romy prostřednictvím samostatné výdělečné činnosti, (sociálního) podnikání a používání inovativních finančních nástrojů téměř nebyl využit. Sociální inovace by měly být posíleny testováním nových politických přístupů a rozšiřováním úspěšných iniciativ za pomoci budování spolupráce mezi různými aktéry na místní a regionální úrovni.

Lze se poučit z úspěšných projektů, jakými jsou mimo jiné informační platforma *Thara* v Rakousku, pilotní projekt podněcující cesty sociální a profesní aktivace v Belgii, komunitní rozvojová centra pro odstraňování překážek na trhu práce v Bulharsku nebo integrované akční plány v Severním Porýní-Vestfálsku a v Berlíně. Tyto projekty však většinou iniciují místní nebo regionální orgány a realizují je nevládní organizace, jejich výsledek je tedy nutně omezen na určité území a jejich udržitelnost zůstává nejistá.

Posouzení ukazuje, že na celostátní úrovni je dosud systematických opatření zaváděno příliš málo, ačkoli existují i dobré příklady: romští pracovní poradci v rámci ministerstva zaměstnanosti ve Finsku, přerozdělování zdrojů pro španělský program *Acceder* nebo pilotní projekty v některých obcích v České republice, které zavádějí sociální aspekty do oblasti veřejných zakázek.

Příklady v oblasti zaměstnanosti

Bulharsko – komunitní rozvojová centra, jejichž cílem je zvýšit možnosti zaměstnání a podporovat zaměstnanost mladých lidí a žen v marginalizovaných romských komunitách. Iniciativu realizuje Centrum pro meziethnický dialog a toleranci AMALIPE za podpory Evropské komise od roku 2011. Komunitní rozvojová centra byla zřízena v 11 obcích.

Francie (Lyon) – projekt několika partnerů pod názvem **Andatu** vyvolal účast na místní, občanské a celostátní úrovni, využívá financování EU a kombinuje odbornou přípravu, přístup k zaměstnanosti a bydlení. Projekt se zaměřuje na mobilní občany EU, a proto nabízí kurzy francouzštiny. Program také financuje krátké kurzy odborné přípravy a poskytuje individualizovanou podporu. Zahájení činnosti programu podpořil Evropský sociální fond částkou 350 000 EUR. Intervence se v současné době týkají 73 příjemců a plánuje se jejich rozšíření na 400 účastníků, což vyžaduje

²⁰ Celkově bylo ve zkoumaných členských státech v placeném zaměstnání 21 % romských žen oproti 35 % romských mužů. Agentura EU pro lidská práva, *Analysis of FRA Roma Survey by Gender (Analýza průzkumu romské populace provedeného Agenturou EU pro lidská práva)*, (září 2013).

²¹ Podíl Romů, kteří v posledních pěti letech zažili diskriminaci při hledání zaměstnání: CZ 74 %, EL 68 %, IT 66 %, FR 65 %, PL 64 %, PT 56 %, HU 51 %, SK 49 %, BG 41 %, RO 39 %, ES 38 %. Agentura EU pro základní práva, *Poverty and Employment: The situation of Roma in 11 EU Member States (Vzdělávání: Situace Romů v jedenácti členských státech EU). Průzkum romské populace – Zaměřeno na údaje* (bude zveřejněno v roce 2014).

celkový rozpočet ve výši 1,2 milionu EUR.

Maďarsko – obecný program služby veřejné zaměstnanosti, jehož cílem bylo **zlepšit zaměstnatelnost znevýhodněných osob**, se zaměřuje na různé podskupiny registrovaných nezaměstnaných, přičemž Romové jsou jednou z upřednostňovaných cílových skupin. Program nabízí individuálně přizpůsobenou kombinaci dotací a služeb, jako je poradenství v oblasti trhu práce, mentoring, odborná příprava a mzdové dotace, s cílem dosáhnout reintegrace na otevřený trh práce. Podle externího odborného hodnocení se po absolvování tohoto programu pravděpodobnost zaměstnání zvyšuje o 40 %.

I přes úspěch některých opatření dosud nebylo v praxi dosaženo hmatatelného dopadu v širším měřítku. Aby odstranily rozdíl v zaměstnanosti mezi romskou a neromskou populací, budou se muset členské státy souběžně zaměřit na stranu poptávku i nabídku na trhu práce. Na straně nabídky je třeba řešit nízkou úroveň dovedností romských uchazečů o zaměstnání pomocí odborné přípravy a poradenství a kombinovat cílená opatření a účinný přístup k obecným službám zaměstnanosti. Na straně poptávky jsou zapotřebí opatření motivující zaměstnavatele, například náborové dotace, programy práce na zkoušku a učňovských míst. K jiným opatřením by mohlo patřit oslovování Romů v rámci systémů záruk pro mladé lidi, zohledňování sociálních aspektů v oblasti veřejných zakázek, boj proti diskriminaci na pracovišti a dále zaměstnávání Romů ve vnitrostátní a místní státní správě, a to způsobem, který nepovede ke vzniku paralelního systému pracovních sil. Využití potenciálu sociální ekonomiky a sociálních inovací by mohlo podpořit vstup/návrat na trh práce.

3.3. Zdravotní péče

S cílem snížit rozdíly ve zdravotním stavu Romů a zbytku populace vyzývá rámec EU členské státy, aby zejména dětem a ženám poskytly přístup ke kvalitní zdravotní péči, jakož i přístup k preventivní péči a sociálním službám na stejné úrovni a za stejných podmínek, jako v případě zbytku populace.

Špatný zdravotní stav Romů velmi úzce souvisí se sociálními, ekonomickými a environmentálními faktory. Lidé ve zranitelné situaci se často obtížně orientují v systému zdravotní péče a špatně formulují své potřeby. K překážkám patří nevyhovující dostupnost služeb zdravotní péče z hlediska vzdálenosti (např. romské osady v odlehlých oblastech nebo neusazení Romové), chybějící přístup v důsledku finančních problémů (finanční dostupnost léků), nezaregistrování osob u místních úřadů, nedostatečné povědomí zejména o preventivních službách, kulturní rozdíly a diskriminace. Absence zdravotního pojištění často rovněž vede k tomu, že děti nejsou očkované, což pak může způsobit, že školy a předškolní zařízení odmítnou tyto děti přijmout.

Jen málo členských států poskytlo informace, které umožňují srovnat zdravotní stav Romů a celkové populace. Ačkoli to má celou řadu důvodů, je přesto nezbytné, aby všechny dotčené členské státy mohly monitorovat zdravotní stav romské populace. Dobrým příkladem je průzkum zdraví a dobrých životních podmínek, který hodlá vypracovat Finsko.

Z dostupných informací vyplývají velmi významné rozdíly mezi členskými státy, a to jak z hlediska výchozího stavu²², tak i z hlediska pokroku. Zajištění základního zdravotního pojištění představuje i nadále problém v některých členských státech, jmenovitě v Bulharsku, Rumunsku a také v Řecku. Se vzestupem nezaměstnanosti v těchto zemích se zvýšil počet rodin, které nemají zdravotní pojištění. Dopad rozpočtových škrťů, restrukturalizace nebo rušení služeb v rámci všeobecných zdravotních politik v některých členských státech měl pro zranitelné skupiny, včetně Romů, další důsledky. Ve Francii se vláda zavázala snížit finanční překážky přístupu ke zdravotní péči u nejzranitelnějších osob.

Zprávy z několika členských států ukazují významné úsilí věnované boji proti infekčním onemocněním v romské populaci. Jakkoli je pokrok v této oblasti velmi vítán, je také nutné věnovat větší pozornost prevenci a léčbě nenakažlivých onemocnění a všeobecným zdravotním kampaním se zaměřením na podporu zdravého životního stylu. Kromě toho je stále nezbytné systematizovat úspěšná opatření.

Jedním ze způsobů, jak řešit přístup romské populace ke službám zdravotní péče, je odborná příprava zdravotníků (např. v České republice) a zapojení romských zdravotnických mediátorů. Několik členských států (např. Rumunsko, Španělsko) do romských mediátorů úspěšně investovalo – ve většině případů je však nutné přejít od dočasného k řádnému financování a zajistit odpovídající profesní uznání. V roce 2013 Komise zahájila iniciativu s cílem vypracovat balíčky odborné přípravy pro zdravotníky určené migrantům a etnickým menšinám, včetně Romů.

Příklady v oblasti zdravotní péče

Česká republika – kurzy komunikace zaměřené na specifické sociokulturní prostředí pacienta jsou povinné v rámci výukových osnov **všeobecného lékařství, stomatologie a farmacie**. Ostatní zdravotníci jsou školeni také v programech nazvaných *Interpersonální dovednosti specialisty a Edukace*.

Maďarsko – připravuje se **odborná příprava pro pracovníky v oboru základní zdravotní péče**: v roce 2013 se školicích kurzů zúčastnilo 250 účastníků z oboru zdravotnictví a očekává se, že tito lidé během 1. poloviny roku 2014 vyškolí přibližně 4 830 specialistů.

Francie – v lednu 2013 se vláda rozhodla reagovat na rostoucí nerovnosti v oblasti zdravotní péče v důsledku krize a **snížit finanční překážky přístupu ke zdravotní péči**.

Rumunsko – v rámci mediačního programu v oblasti zdravotní péče jsou vedeny kampaně pro zvyšování povědomí a dosažení změny chování zaměřené na Romy.

Španělsko – ukázalo se, že mediátoři v oblasti zdravotní péče přispěli ke zlepšení

²² Například 59 % romských žen v Bulharsku, 47 % v Rumunsku a 38 % v Řecku uvedlo, že nemají žádné zdravotní pojištění, oproti 22 % neromských žen v Bulharsku a v Rumunsku a 7 % neromských žen v Řecku. Analýza průzkumu romské populace provedeného Agenturou EU pro základní práva (září 2013).

²³ Ve své publikaci nazvané „Chudoba a sociální vyloučení evropském regionu WHO: reakce systémů zdravotní péče.“ (Poverty and social exclusion in the WHO European Union: Health systems respond.) http://www.navarra.es/NR/rdonlyres/D4DFA3BA-F54F-40DE-8C5F-9F24A003868E/233965/2_Spain_06Feb09casopublicado2010.pdf

zdravotního stavu romské populace ve Španělsku. Příklad z města Navarra, kde projekt funguje již řadu let, vybrala Světová zdravotnická organizace (WHO) jako osvědčený postup.²³

V návaznosti na analýzu opatření v oblasti zdravotní péče lze konstatovat, že zdravotní pojištění a základní sociální pojištění doposud nezahrnuje všechny osoby. Investice do odpovídajících opatření v oboru zdravotní péče a prevence pro všechny Romy, zejména pak pro děti, jsou naprosto nezbytné, protože v dlouhodobém výhledu zabrání dalším zdravotním obtížím. Slibné iniciativy by měly být rozšiřovány a násobeny, aby bylo dosaženo skutečného dopadu v praxi.

3.4. Bydlení

S cílem odstranit rozdíly mezi romskou a neromskou populací rámec EU vyzývá členské státy, aby podporovaly nediskriminační přístup k bydlení, včetně sociálního bydlení a veřejných služeb (např. voda, elektřina a plyn)²⁴. Dále byla zdůrazněna nutnost zabývat se otázkou bydlení v rámci integrovaného přístupu k sociálnímu začleňování a odstraňování segregace.

Intervence v oblasti bydlení jsou často nejslabším článkem vnitrostátních strategií. Nedostatečný pokrok je způsoben zejména: šedými zónami souvisejícími s legalizací stávajícího bydlení a stanovišť, jak dokládají rozsudky Evropského soudu pro lidská práva²⁵; nenavázáním skutečného dialogu s většinovou a romskou komunitou (např. v Bulharsku); nedostatkem veřejných zdrojů a malým využíváním dostupných fondů EU, a to navzdory pokynům Komise²⁶; nutností dále rozvíjet sektor sociálního bydlení v několika členských státech. Jednou z hlavních překážek využívání financování z EFRR je navrhování projektů integrovaného bydlení.

I přes tyto náročné podmínky existují i slibné postupy. Za pomoci Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRR) byla ve Francii s přispěním romské komunity vybudována kvalitní dočasná ubytovací zařízení. V Německu projekty v oblasti bydlení zahrnují i opatření k podpoře integrace romských rodin do sousedských komunit. V Belgii se mediátoři snaží získat důvěru Romů i neromské populace k

²⁴ 42 % dotazovaných Romů uvedlo, že v domácnosti nemají vodovod, kanalizaci nebo elektřinu. Agentura EU pro základní práva, *The situation of Roma in 15 Member States and Croatia (Situace Romů v patnácti členských státech a Chorvatsku)*, (2013).

²⁵ Evropský soud pro lidská práva ve věci *Yordanova a další v. Bulharsko* (rozsudek č. 25446/06 ze dne 24. dubna 2012) konstatoval, že ačkoli dotčení Romové žili v nelegální osadě, jejich vystěhování bylo porušením článku 8 Evropské úmluvy o lidských právech (o soukromém životě a soukromém majetku): jejich bydlení, jakkoli bylo postaveno nelegálně, bylo třeba považovat za jejich majetek a vystěhování bylo nepřiměřené. „V kontextu článku 8 musí být v případech, jako je tento, specifická stěžovatelů jako sociální skupiny a jejich potřeby jedním z relevantních faktorů posouzení přiměřenosti, které jsou vnitrostátní orgány povinny provést.“ Toto stanovisko, které soud zaujal ve věci *Yordanova*, bylo potvrzeno a dále rozpracováno v novějším rozsudku ve věci *Winterstein a další v. Francie* (Evropský soud pro lidská práva, rozsudek č. 27013/07 ze dne 17. října 2013). Podobné porušení Evropské úmluvy o lidských právech (článku 8) zjistila slovenská veřejná ochránkyně práv při svém šetření nuceného vystěhování a likvidace romské osady, k němuž došlo v roce 2012 v Košicích na Slovensku (zpráva ze dne 23. července 2013).

²⁶ Pokyny k provádění intervencí v oblasti integrovaného bydlení ve prospěch marginalizovaných komunit v rámci EFRR, ze dne 28. ledna 2011.
http://ec.europa.eu/regional_policy/information/search/detail.cfm?LAN=EN&id=354&lang=en

přijatelným intervencím v oblasti bydlení. V Maďarsku jsou města povinna v rámci strategií městského rozvoje vypracovat plán odstraňování segregace.

Příklady v oblasti bydlení

Belgie – v lednu 2013 pracovalo 38 mediátorů / osob propojujících různé komunity (tj. mezikulturních mediátorů), organizátorů sousedských komunit, vedoucích projektů a konzultantů v oblasti hlavního města Bruselu a regionu Flandry (jako pracovníci veřejných center sociální péče, školských odborů, agentury pro zaměstnanost, politice, integračních služeb nebo místních nevládních organizací) s cílem **získat podporu Romů i neromské populace** pro opatření v oblasti bydlení.

Německo – v **Kielu** projekt bydlení „Maro Temm e.G.“ pomáhá Sintům a Romům všech generací žít společně a chránit jejich kulturu a jazyk (romštinu), aniž by byli segregováni. Jsou nabízeny i další činnosti, jako je podpora při domácí přípravě do školy, volnočasové činnosti a malé kulturní slavnosti. V **Berlíně** se projekt „Task Force Okerstraße“ snaží zajistit, aby byli Romové akceptováni jako sousedé a byli začleňováni do komunity. Romským rodinám je poskytováno poradenství, pomoc při jednání s úřady a při sporech s majiteli jejich bytů. Kromě toho je nabízena péče o děti a mladí lidé jsou vedeni k volnočasovým aktivitám.

Maďarsko – města jsou povinna v rámci integrovaných strategií městského rozvoje vypracovat tzv. *Místní plán rovných příležitostí (desegregace)*. Plán desegregace stanoví systémová opatření (relevantní pro celé město) s cílem ukončit nebo omezit segregaci. Místní plány rovných příležitostí se podle zákona o rovných příležitostech staly pro místní samosprávy zákonným požadavkem. Financování z EFRR podporuje projekty integrovaného bydlení pro Romy a další marginalizované komunity.

Stejně jako v jiných oblastech nabízejí projekty malého rozsahu užitečné politické ponaučení, aby však přinesly očekávané výsledky, je třeba je rozšiřovat. Pro dosažení hmatatelného a udržitelného pokroku v oblasti bydlení by se členské státy měly výše uvedeným problematickým bodům věnovat účinněji. V některých členských státech jsou zapotřebí právní předpisy, které by vyjasnily právní status existujících obydlí. Kromě toho by vlády měly podpořit řádná opatření v oblasti urbanistického plánování s cílem odstranit ghetta a bránit jejich vzniku ve městech. Pro úspěch všech projektů je zásadní zapojení Romů i neromské populace. Vzhledem k nedostatku veřejných zdrojů, zejména v souvislosti s tím, že bydlení ve většině členských států patří do pravomoci obcí, by měly být lépe využívány finanční prostředky dostupné z EFRR.

3.5. Přesvědčivý boj proti diskriminaci

Zásada zákazu diskriminace je jednou ze základních zásad Evropské unie. Třináct let po přijetí přelomových antidiskriminačních směrnic EU v roce 2000 je diskriminace Romů stále velmi rozšířená²⁷. V Evropské unii tato praxe nemá místo. Situace

²⁷

Zpráva Komise Evropskému parlamentu a Radě, společná zpráva o uplatňování směrnice Rady 2000/43/ES ze dne 29. června 2000, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ („směrnice o rasové rovnosti“), a směrnice Rady 2000/78/ES ze dne 27. listopadu 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání („směrnice o rovnosti v zaměstnání“).

romských žen²⁸ je často horší než situace romských mužů, neboť ženy častěji čelí vícenásobné diskriminaci. Další obavy nezřídka vyvolává situace romských dětí²⁹.

Problémy, které se specificky týkají Romů, nejsou v obecné rovině způsobeny mezerami v právních předpisech, ale spíše nedostatky v jejich provádění. Pro posílení boje proti diskriminaci je nutné kombinovat právní předpisy a politická a finanční opatření. Doporučení Rady (články 2.1 až 2.5) navrhuje členským státům další konkrétní opatření včetně pozitivní akce pro boj s diskriminací. Toto doporučení by se mělo stát východiskem silnějších politických snah všech členských států o ukončení diskriminace Romů a zajištění rovnosti v praxi. Nadcházející zprávy Komise o pokroku při provádění vnitrostátních strategií integrace Romů se budou oblastmi zdůrazněnými v doporučení pečlivě zabývat.

Nedávná zpráva Komise o provádění směrnic o rovnosti potvrzuje, že členské státy by měly lépe využívat možnosti přijímat opatření k prevenci nebo vyrovnání znevýhodnění (pozitivní akce). Tato opatření mohou užitečným způsobem bojovat proti diskriminaci Romů.

K odstranění diskriminace a sociálního vyloučení Romů může přispět také vyřešení problému obchodování s lidmi. Nejvyšší riziko, že se stanou obětí obchodování, hrozí ženám a dětem. Stejnou pozornost je nutno věnovat prevenci obchodování s lidmi, ochraně, pomoci a podpoře pro oběti a zapojení všech, kdo mohou napomoci řešení problému: zdravotních inspektorů, policie, odborníků v oblasti vzdělávání a právníků. Strategie EU pro vymýcení obchodu s lidmi 2012–2016 pomohla členským státům dodržet jejich závazky vyplývající ze směrnice 2011/36/EU o boji proti obchodování s lidmi.

Většina členských států přijala iniciativy s cílem zvýšit povědomí o romské kultuře a historii; konkrétně v posledních letech stále větší počet států organizuje činnosti na památku obětí romského holocaustu. A konečně by také ve všech členských státech měla být přijata efektivnější opatření v boji proti antiromským a nenávistným slovním projevům.

V některých členských státech sehrály orgány zabývající se prosazováním rovného zacházení zvláště aktivní úlohu při zvyšování povědomí, ohlašování nebo zveřejňování případů romských obětí diskriminace (např. Bulharsko, Česká republika, Finsko, Francie, Irsko, Litva, Lotyšsko, Rumunsko, Řecko, Španělsko a Švédsko). Jak je navrhováno v doporučení Rady o účinných opatřeních v oblasti integrace Romů v členských státech, je třeba podporovat práci a institucionální kapacitu orgánů pro podporu rovného zacházení a měl by pokračovat pravidelný dialog mezi národními kontaktními místy pro Romy a těmito orgány, který již iniciovala Komise.

Kromě toho je v některých členských státech stále třeba vypracovat efektivní nástroje, které by posílily postavení Romů.

²⁸ Evropský parlament na situaci žen upozornil i ve svém *usnesení o genderových aspektech evropského rámce pro národní strategie integrace Romů*, přijatém dne 10. prosince 2013.

²⁹ Doporučení Komise C(2013)778 ze dne 20. února 2013 nazvané „*Investice do dětí, východisko z bludného kruhu znevýhodnění*“ uvádí politické pokyny, které mají pomoci EU a členským státům zaměřit se na úspěšné sociální investice ve prospěch dětí.

Příklady v oblasti boje proti diskriminaci

Slovensko – novela antidiskriminačního zákona zavedla dočasná vyrovnávací opatření (pozitivní akce), která lze přijmout z důvodu etnického původu ve všech oblastech chráněných uvedeným zákonem, tj. v oblastech zaměstnanosti, vzdělávání, zdravotní péče, sociálního zabezpečení a přístupu ke zboží a službám.

Pokud jde o efektivní boj proti diskriminaci, existují nedostatky téměř ve všech členských státech. Tato opatření by neměla být považována za samostatnou politiku, ale měla by být začleňována do všech politik. Pozornost by měla být věnována rovněž komunikaci s veřejností, v rámci které je možné propagovat přínosy rozmanitosti a její přijetí ve společnosti. Kromě toho budou muset členské státy prokázat jasné politické vedení a zajistit, aby na jejich území nebyly tolerovány žádné projevy rasismu.

3.6. Zajištění finanční podpory udržitelných politik

Integrace Romů je dlouhodobý úkol. Politiky a opatření, jejichž cílem je integrace Romů, musí být dlouhodobě udržitelné. Rámec EU vyzývá členské státy, aby ze svých rozpočtů poskytly dostatečné finanční prostředky a aby co nejlépe využily financování z EU a z mezinárodních zdrojů.

V posledních letech se objem finančních prostředků, které členské státy směřují do oblasti integrace Romů, významně zvýšil. Jakkoli je z hlediska závazků a plánování jasně patrný pokrok, v oblasti provádění přetrvávají problémy. Země s velkými romskými populacemi se při využívání finančních prostředků z EU stále potýkají se zásadními problémy. Závažnost problémů v jednotlivých oblastech politiky a jejich vzájemná závislost vyžaduje integrovaný přístup, který prostřednictvím různých fondů kombinuje investice na poli zaměstnanosti, vzdělávání, zdravotní péče a bydlení.

V období let 2007–2013 nebyly potenciálně využitelné finanční prostředky EU na podporu integrace Romů realizovány v plném rozsahu. Důvody jsou různé: obtíže při hledání vnitrostátního spolufinancování a při kombinování fondů, příliš složité správní struktury, nedostatečné administrativní kapacity a odborné znalosti, nedostatečné využívání technické pomoci pro použití fondů EU a špatná spolupráce mezi úřady a Romy. Ačkoli přijetí vnitrostátních strategií integrace Romů je důležitým krokem při zajišťování rámce pro integraci Romů, zkušenosti ukazují, že by mělo být dále zlepšováno sladování obecných a na Romy zaměřených politik a financování, a to na základě lepšího monitorování výsledků a dopadu intervencí financovaných z EU. Ve vhodných případech lze takový integrovaný přístup dále posílit zavedením teritoriálního přístupu, který se zaměřuje na nejvíce znevýhodněné mikroregiony.

Pokud jde o programové období 2014–2020, je snaha tyto nedostatky řešit tím, že bude zajištěno, aby byl přiměřený díl rozpočtu politiky soudržnosti vyhrazen pro investice do lidského kapitálu, zaměstnanosti a sociálního začleňování. Pro období 2014–2020 je členským státům přiděleno ze strukturálních fondů 343 miliard EUR.

Nejméně 80 miliard EUR z této částky bude vyhrazeno na investice do lidského kapitálu, zaměstnanosti a sociálního začleňování prostřednictvím Evropského sociálního fondu (ESF). Bylo rozhodnuto, že v každé zemi musí být nejméně 20 % (oproti současnému podílu ve výši přibližně 17 %) ESF, tedy přibližně 16 miliard

EUR, vyhrazeno pro boj proti sociálnímu vyloučení a chudobě. Byla rovněž stanovena zvláštní investiční priorita pro integraci marginalizovaných komunit, jakými jsou například Romové. Znevýhodnění lidé včetně Romů budou rovněž využívat opatření financovaná v rámci ostatních investičních priorit ESF zaměřených na kvalitní předškolní vzdělávání, snižování míry předčasného ukončení školní docházky a předcházení tomuto jevu, podporu přístupu k zaměstnanosti nebo posilování zaměstnanosti mládeže prostřednictvím záruky pro mladé lidi. Pro zajištění toho, aby ESF dosáhl k cílovým příjemcům, je nutné, aby již existovaly odpovídající regulační a institucionální rámce. Členské státy mohou zlepšit kvalitu svého využívání fondů EU pomocí výměny osvědčených postupů a prostřednictvím trvalého dialogu se zúčastněnými stranami a díky hodnocením a zjištěním akademických studií.

Pokud jde o Evropský fond pro regionální rozvoj (EFRR), investiční priorita v rámci tematického cíle na podporu sociálního začleňování a boj proti chudobě a jakékoli diskriminaci, umožňuje podporu fyzické, ekonomické a sociální obnovy deprivovaných komunit v městských a venkovských oblastech. Toho lze využít při pokračování programů integrovaného bydlení ve prospěch marginalizovaných komunit včetně Romů, které byly zahájeny s financováním z EFRR v období 2007–2013. Jiné investiční priority, například v oblasti zdravotnické, sociální a vzdělávací infrastruktury, mohou podpořit investice do fyzických prostředků k provádění odpovídajících cílů v oblasti integrace Romů, včetně zapojování Romů do obecných opatření. Relevantní by mohla být i podpora EFRR pro města, která řeší demografické a sociální problémy v rámci integrovaných strategií udržitelného rozvoje měst.

Jsou-li finanční prostředky vyhrazeny na integraci Romů, musí rámec mechanismu předběžné podmínky pro politiku soudržnosti v období 2014–2020 obsahovat vnitrostátní rámec pro začleňování Romů. Tím se zajistí přímá vazba mezi rámcem politiky EU a financováním EU s cílem maximalizovat efektivitu financování.

Při jednáních s členskými státy v souvislosti s dohodami o partnerství Komise zajišťuje, aby byly problematické otázky v oblasti začleňování Romů stanovené v rámci evropského semestru odpovídajícím způsobem zohledněny v prioritách financování budoucích programů. Kromě toho mohou členské státy pro zlepšení správní kapacity a odborných znalostí využít globální granty, v jejichž rámci pověří řízením a prováděním určitých částí svých programů zprostředkující subjekty s prokázanými zkušenostmi a znalostmi situace v terénu³⁰.

V několika členských státech žije velká část marginalizovaných romských komunit ve venkovských oblastech. Z tohoto důvodu Komise informovala členské státy o existujících možnostech podpory integrace znevýhodněných skupin včetně Romů v rámci politiky rozvoje venkova prostřednictvím Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV). V rámci neformálního dialogu o dohodě o partnerství a programech pro programové období 2014–2020 požádaly útvary Komise nejvíce

³⁰

Narizení (EU) č. 1303/2013 ze dne 17. prosince 2013, viz výše.

dotčené členské státy, aby do jednání zapojily svá národní kontaktní místa pro Romy³¹.

Kromě toho by měly být plně využity také možnosti financování programu Erasmus+³².

Také sedmý rámcový program pro výzkum a rozvoj³³ nabízí další příležitosti k posílení soudržných a nákladově efektivních politik v této oblasti.

Bulharsko – obec **Kavarna** je příkladem investice do integračních strategií místního rozvoje. Obec Kavarna investovala do rozvoje infrastruktury, zlepšila přístup romských dětí ke kvalitnímu předškolnímu vzdělávání a péči, vzdělávání v oblasti zdravotní péče a spolupráci s ostatními městy a soukromými zaměstnavateli s cílem podpořit zaměstnanost Romů. Diversifikace zdrojů, systematická opatření a důrazná politická vůle vedení obce přispěly k dosažení výsledků ve všech oblastech politiky (od zlepšené kvality veřejných služeb, vyššího dosahovaného vzdělání, až po sníženou úmrtí a zvýšenou zaměstnanost Romů v soukromém i veřejném sektoru). Zajištění udržitelnosti výsledků pomohly i evropské strukturální a investiční fondy, které poskytly 3,1 milionu EUR na investice do fyzické infrastruktury a lidského kapitálu.

Španělsko – v rámci operačního programu ESF pro boj proti diskriminaci sehrála klíčovou úlohu v sociální a pracovní integraci Romů jakožto **zprostředkující subjekt** programu nezisková organizace **Fundación Secretariado Gitano**. Provádění prostřednictvím nevládní organizace ve funkci zprostředkujícího subjektu se ukázalo jako zásadní pro účinnou a efektivní správu finančních prostředků EU a silná, provozuschopná a dlouhodobá partnerství navázaná se soukromými podniky byla zásadní pro flexibilitu a přizpůsobování programu novým sociálním potřebám a pro provádění projektů sociálních inovací. Pokud jde o celý operační program, počet dohod se subjekty a organizacemi vzrostl na 1 400 aktivních dohod, včetně dohod s podniky poptávajícími zaměstnance (71 %), orgány veřejné správy (20 %) a subjekty terciárního sektoru (9 %).

Trvalého úspěchu je dosahováno jen tehdy, pokud jsou investice do vzdělávání doprovázeny investicemi do zaměstnanosti a bydlení a jsou cíleny výslovně, nikoli však výhradně na romské komunity. Pro začleňování Romů má zásadní význam přijetí přístupu zahrnujícího větší počet odvětví, zúčastněných stran a fondů (což usnadňuje nová generace fondů EU). Současně by měly být v zájmu řešení místních potřeb a budování kapacit malých nevládních organizací zajištěny nekonkurenční možnosti financování malých místních projektů. Měly by být podporovány globální granty, zejména v těch členských státech, které mají omezenější administrativní kapacity. Při svých kontaktech s členskými

³¹ Členské státy byly požádány, aby vyzvaly národní kontaktní místa pro Romy k účasti v pracovních orgánech projednávajících budoucí programy rozvoje venkova, jakož i v budoucích monitorovacích výborech těchto programů.

³² Na období 2014–2020 byl rozpočet programu Erasmus + navýšen o 40% (tj. o 14,7 miliardy EUR). Zejména projekty nadnárodní spolupráce v rámci *strategických partnerství (klíčová akce II) a výhledových iniciativ (klíčová akce III)* mohou napomoci novým inovativním přístupům k řešení problémů v oblasti vzdělávání, s nimiž se romské komunity potýkají.

³³ <http://romani.humanities.manchester.ac.uk/migrom/>.

státy Komise vybízí místní orgány a zástupce Romů, aby spolupracovali na místních strategiích integrace již od jejich zahájení.

4. ZEMĚ PROCESU ROZŠÍŘENÍ

V Evropě žije přibližně 10 až 12 milionů Romů, z toho zhruba 4 milionů v Turecku a 1 milion v zemích západního Balkánu. Romové jsou velmi často obětí rasismu, diskriminace a sociálního vyloučení a žijí v hluboké chudobě, postrádají dostatečný přístup ke zdravotní péči, vzdělávání a odborné přípravě, bydlení a zaměstnanosti. Země procesu rozšíření EU, proto musí zintenzivnit své úsilí o další integraci své romské populace včetně uprchlíků a vnitřně vysídlených osob, z nichž mnozí jsou Romové. Vyloučení Romů má další důsledky z hlediska zvýšeného počtu Romů dočasně migrujících do členských států EU v rámci bezvízového režimu, což může mít negativní dopad na liberalizaci víz, která představuje velký úspěch na cestě k integraci zemí západního Balkánu³⁴ do EU. Komise úzce spolupracuje s každou ze zemí procesu rozšíření s cílem zkoumat pokrok při plnění jejich závazků v oblasti začleňování Romů.

V období 2007–2013 bylo zemím procesu rozšíření v rámci nástroje předvstupní pomoci poskytnuto více než 100 milionů EUR předvstupní pomoci na podporu sociálního začleňování a integrace Romů, včetně podpory bydlení. S cílem zlepšit koordinaci, účinnost a viditelnost finanční podpory na začleňování Romů v rámci nového nástroje předvstupní pomoci II budou individuálně přizpůsobená opatření nadále financována z příslušných národních programů prostřednictvím odvětvového přístupu, a jakožto součást globálního finančního krytí nástroje předvstupní pomoci („nástroj pro začleňování Romů“). Tato opatření bude doprovázet přísné monitorování, na němž se budou podílet vlády a všechny zúčastněné strany včetně občanské společnosti.

Aby země procesu rozšíření podpořila v jejich úsilí, bude Komise:

- nadále podporovat a s každou zemí společně pořádat národní zasedání navazující na „semináře k začleňování Romů“ konané v roce 2011, přičemž bude důsledně monitorovat provádění společně dosažených operativních závěrů;
- zintenzivňovat a lépe cílit opatření v rámci nástroje předvstupní pomoci II prostřednictvím „nástroje pro začleňování Romů“ pro financování opatření vymezených ve strategických dokumentech pro jednotlivé země nebo dohodnutých na vnitrostátních seminářích, a pro zlepšení spolupráce s externími zúčastněnými stranami; financování se přesune od podpory rozvoje politik a budování institucí k opatřením s přímým dopadem na životy jednotlivých Romů, se zvláštním důrazem na vzdělávání, bydlení a sociální začleňování;
- udělovat ocenění nevládním organizacím za inovativní a úspěšné projekty usilující o začleňování Romů.

³⁴

Jak Komise doporučila ve své čtvrté zprávě o monitorování zemí západního Balkánu (Albánie, Bosny a Hercegoviny, Bývalé jugoslávské republiky Makedonie, Černé Hory a Srbska) v období po liberalizaci vízového režimu, COM(2013) 836 final, v souladu s prohlášením Komise ze dne 8. listopadu 2010.

Komise bude nadále pečlivě sledovat vývoj v zemích procesu rozšíření, ve svých výročních zprávách o pokroku a bude tyto země podporovat, aby své politické závazky v oblasti začleňování Romů přeměnily na konkrétní a trvalé závazky v praxi.

Doporučení Rady o účinných opatřeních v oblasti integrace Romů v členských státech se vztahuje i na země procesu rozšíření, neboť je nedílnou součástí *acquis* EU. Země procesu rozšíření musí přijmout také cílená opatření k překlenutí rozdílu mezi Romy a zbytkem populace, pokud jde o přístup ke vzdělání, zaměstnanosti, zdravotní péči a bydlení, doplněná průřezovými politikami, které jsou pro tyto země zvláště významné, jako je například vydávání osobních dokladů a posilování účasti místních a regionálních orgánů a dialogu s občanskými organizacemi.

Velkou inspirací pro rámec EU je Dekáda romské inkluze³⁵. Ta sehrála velmi pozitivní úlohu při mobilizaci občanské společnosti a zajišťování bezproblémového přechodu zemí procesu rozšíření, do rámce EU. Velkou přidanou hodnotu přinesla i činnost občanských koalic, koordinovaných a podporovaných sekretariátem Dekády romské inkluze.

5. ZÁVĚRY – DALŠÍ POSTUP

Rámec EU z roku 2011 zahájil dlouhodobý proces. Požaduje soustavnou politickou angažovanost všech zúčastněných stran s cílem dosáhnout změn v životě Romů do roku 2020.

První krok na této dlouhé cestě byl učiněn v okamžiku, kdy každý členský stát vypracoval svou vnitrostátní strategii integrace Romů. Nyní začalo provádění těchto strategií.

Podle pokynů Komise začaly členské státy realizovat strukturální předpoklady nezbytné pro úspěšné provádění svých strategií³⁶. Všechny členské státy EU poprvé zahájily své strategie integrace Romů a nespočet projektů prováděných ve všech členských státech EU dokládá, že začleňování Romů je možné.

Druhý krok, kterým je dosažení hmatatelné změny situace Romů, bude možný jen tehdy, jestliže členské státy:

- prokáží politickou vůli a odhodlání setrvat na cestě vedoucí k dosažení očekávaných výsledků pro Romy na místní úrovni do roku 2020 a budou trvale dodržovat závazky, které převzaly na nejvyšších politických úrovních,
- propojí právní předpisy a politická a finanční opatření; zlepší a posílí struktury pro zajišťování efektivního provádění vnitrostátních strategií integrace Romů, zejména z hlediska řádné správy věcí veřejných, spolupráce se zúčastněnými stranami a monitorování. Tyto struktury je nutno v nadcházejících letech pevně zakotvit ve vnitrostátních státních správách,

³⁵ Vedle sedmi členských států EU jsou členy Dekády romské inkluze tyto země procesu rozšíření: Albánie, Bosna a Hercegovina, Bývalá jugoslávská republika Makedonie, Černá Hora a Srbsko.

³⁶ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů nazvané „*Další kroky v provádění vnitrostátních strategií integrace Romů*“, COM(2013)454 ze dne 26. června 2013.

- společně s Komisí zajistí monitorování a hodnocení efektivního využívání dostupných evropských strukturálních a investičních fondů v souladu s příslušným regulačním rámcem pro sdílené řízení,
- poskytnou svým národním kontaktním místům pro Romy odpovídající mandát a zdroje a aktivně se zapojí do sítě národních kontaktních míst pro Romy,
- budou monitorovat pokrok a informovat Komisi, a to i s ohledem na výroční zprávy Komise.

Rámec EU a doporučení Rady o účinných opatřeních v oblasti integrace Romů v členských státech otevřely cestu k začleňování Romů. EU bude nadále zajišťovat politické vedení a poskytne praktickou podporu snahám členských států, a to i prostřednictvím fondů EU. Je to však jen začátek a Komise se bude aktivně zasazovat o to, aby se v této cestě dále pokračovalo. Bude zejména:

- poskytovat každoroční politické pokyny v rámci strategie Evropa 2020 a dle potřeby vydávat doporučení pro jednotlivé země týkající se Romů a bude využívat zprávy o pokroku v oblastech zdůrazněných v doporučení, přičemž nutnost jeho revize nebo aktualizace bude posouzena do 1. ledna 2019,
- poskytovat metodickou podporu a podporovat výměnu zkušeností a osvědčených postupů prostřednictvím sítě národních kontaktních míst pro Romy,
- pokračovat v pravidelném dialogu s občanskou společností, podporovat občanské nevládní organizace prostřednictvím pilotního projektu Evropského parlamentu a zapojovat občanskou společnost do monitorování pokroku,
- prosazovat využívání dostupných finančních prostředků EU³⁷ a posilovat schopnost orgánů na všech úrovních využívat fondy EU efektivním způsobem,
- poskytovat zvláštní podporu na místní úrovni prostřednictvím: zajištění snadné dostupnosti (on-line) informací o fondech EU, které jsou k dispozici pro sociální začleňování; provádění analýzy potřeb místních orgánů v osmi členských státech z hlediska zvyšování povědomí a nadnárodní spolupráce a posilování administrativní kapacity místních orgánů,
- ve spolupráci s členskými státy a dle potřeby s jinými organizacemi, včetně Evropské investiční banky a Evropské banky pro obnovu a rozvoj, bude rozvíjet iniciativy pro včasné lépe cílené financování integrovaných a obecných opatření k začleňování Romů v programovém období 2014–2020. Na základě hodnocení zkušeností z tohoto období bude zkoumat možnost dalšího zlepšování efektivnosti a integrace finanční podpory EU pro začleňování Romů po roce 2020, včetně zvláštního nástroje.

A konečně, integrace Romů bude záviset i na soustavné snaze romské občanské společnosti spolupracovat s většinovou společností a na společných opatřeních všech zúčastněných stran, včetně místních a regionálních orgánů, mezinárodních organizací, akademických kruhů, církví a soukromého sektoru.

³⁷

Také prostřednictvím sítě EURoma, složené ze zástupců dvanácti členských států, s cílem prosazovat využívání strukturálních fondů ke zvýšení efektivnosti politik zaměřených na Romy a podporovat jejich sociální začleňování.

První roky provádění rámce EU ukazují, že opatření ve prospěch integrace Romů jsou ve všech členských státech v chodu. Rámec by měl být základním kamenem budování dalších společných činností a dosažení významného pokroku do roku 2020.